

PANEL

SIYASİ KRİZ VE OLASI SONUÇLARI*

Katılanlar: Korkut BORATAV, Bülent CENGİZ (Yürütücü), Metin ÇULHAOĞLU

BÜLENT CENGİZ: Sayın konuklar, değerli konuşmacılar, Ankara Tabip Odası'nın düzenlediği "Siyasi Kriz ve Olası Sonuçları" başlıklı panele hoş geldiniz. Bizim "Düşünce Mutfağı" adını verdiğimiz paneller serisi 1998 yılından beri Ankara Tabip Odası Halk Sağlığı Komisyonunca periyodik olarak düzenlenmektedir. Bu etkinlikleri düzenlemekteki amacımızı şöyle açıklayabilirim: bizler sağlıklı bir toplumsal formasyon alanı olarak tanımlayıp, bu alanda neler olup bittiğini anlamak, olguları çözümllemek ve gerekli müdahalede bulunabilmek bu alana etki eden "toplumsal etmen" in çok iyi irdelenmesi gerektiğini düşünüyoruz. İşte düşünce mutfağı etkinliklerimiz bu bağlamda değerlendirilmelidir. Sağlık alanında toplumsal etmen ile ilintili ve üzerinde durulması, irdelenmesi, tartışılması yararlı olabilecek kimi başlıkları, konu ile ilgili kişiler eşliğinde ve geniş bir tartışma ortamında ele alarak bir anlamda bu başlıkların etrafındaki sis perdesini aralamak amacı ile düzenliyoruz bu panelleri. Bundan önceki son panelimiz Mart ayında düzenlenmişti ve konusu yabancılaşma idi. O panelde yöneticilik yapan sevgili arkadaşımız Erhan Nalçacı yaptığı açış konuşmasında yaklaşan seçim süreçlerinden bahsetmişti. Bu süreçlerden ilki Tabip Odası seçimleriydi. Bu süreç yaşandı ve başta büyük şehirler olmak üzere ülke genelinde soldan, emekten yana olan hekimlerin ağırlıkta olduğu listeler yönetime seçildi, Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi de böyle bir bileşen tarafından biçimlendirildi. O konuşmada yapılan ikinci seçim vurgusu ise o zamanki siyasi ve ekonomik gelişmelerden çıkarılan bir erken seçim öngörüsüydü. Bugün bu öngörünün gerçekleştiğini görüyoruz. Ülke bugün bir erken seçim sürecine girmiştir. Ülke bugün bir siyasi kriz eşliğinde erken seçim sürecine girmiştir. İşte biz bugün bu siyasi krizi masaya yatıracağız. Daha önceki panellerde yaptığımız gibi bu panelde de dikkatimizi ülkenin yaşadığı en ağır ekonomik

bunalımlardan birini masaya fırlatılan bir anayasa kitapçığı ile, bugün yaşadığımız siyasi bunalımı bir başbakanın sağlığı ya da sağlıksızlığı ile açıklayan siğ ve kafa karıştırıcı yorumlara değil sola yani bu ülkenin toplumsal vicdanına ve aklına yöneltiyoruz. Ben konuşmacılara söz vermeden önce yöntem hakkında bilgi vermek istiyordum. İlk turda konuşmacılar konuşmalarını tamamladıktan sonra salondan geri bildirimler alacağız. Sorular ve katkılardan sonra konuşmacıların yapacağı ikinci tur konuşmalar ile panelimiz sona erecek. Şimdi ilk konuşmayı yapmak üzere sayın Korkut Boratav'a söz veriyorum.

KORKUT BORATAV: Teşekkürler. İzleyici çoğunluğu gençlerden oluşuyor sanıyorum. Bu konuşmada söyleyeceğim şeylerle belki sizler de aynı fikirde olacaksınız. Fakat bir de bu topluluğun dışına egemen olan söyleme bakalım. Benim söyleyeceklerimle kamuoyuna, medyaya egemen söylem arasında hiç ilişki yok. Acaba başka dünyalarda mı yaşıyoruz? Şimdi eğer sizler de benim görüşlerimi paylaşıyorsanız muhtemelen siz de aynı şüpheye düşüyorsunuz. Bu egemen söylemin bize telkin ettiği klişelerden biri, "piyasalar ne istiyor; piyasalar nasıl algılıyor?" soruları etrafında kümeleniyor. Kimdir bu piyasalar? İstedikleri şeylerin arasında neler var? Mesela erken seçim istiyorlar; fakat hükümetten bir kişinin hiç ayrılmasını istiyorlar. Çok seçkin ve önemli bir şahıs var o kalsın. Hatta istiyorlar ki bu zat hiç ayrılmasın; hatta ekonomiyi ve toplumu mümkünse tek başına yönetsin. Türkiye'yi onun gibi insanlar hatta Türkiyeli olmayan insanlar yönetse daha iyi olur diyorlar. Ve yavaş yavaş da bu özlem ve istekleri yerine geliyor. Kimse de piyasaların bu isteklerinden rahatsız olmuyor. Kim olduğunu belki tahmin ettiğiniz bu seçkin şahıs "güçlü ekonomiye geçiş" diye bir program yöneterek Türkiye'yi tarihinin en derin bunalımına sürükledi. Bir yıl boyunca milli gelirin %9.4 oranında daralmasını T.C savaş yılları hariç hiç yaşamadı. Yani Türkiye hiç kimsenin fark etmediği bir rekora damgasını vurdu. Bir yıl boyunca milli geliri dünya rekoru kırarak düzeyde düştü. Dediğim gibi buna benzeyen yıllık

* 23 Temmuz 2002 Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi, Ankara
ATO Halk Sağlığı Komisyonu, Düşünce Mutfağı Toplantısı

bir gerileme Afrika'da , Asya'da, Latin Amerika'da hiç yaşanmadı. Şili Pinochet'nin ilk döneminde bu boyutta bir kriz geçirdi; o kadar. Türkiye'nin bu krizin adı da güçlü ekonomiye geçiş programı oldu. Şimdi bu zat hangi partinin içine girerse % 3-5 ek puan alacağı iddia ediliyor. E böyle bir kanaat varsa benim algılamalarımda doktorların teşhis etmesi gerekli bir bozukluk var.

İşte ben, bu saptamadan hareketle, "memleket nereye gidiyor?" sorusunu tartışacağım. Bu söylediğim unsurları bir arada toplarsak Türkiye'nin kendi kaderini belirleyemediği bir noktada olduğunu gözlüyoruz. Daha açık olalım. Türkiye toplumu kendi öz güçleri ile kendi kaderini de belirleyebilme yeteneğini yitirmiş. Örneklerini sıralamamızın gereği yok. Ama bazı belirlemeler yapabiliriz. Türkiye'nin, beğenelim beğenmeyelim, son elli küsur yıl boyunca yaşadığı çok partili, temsili demokrasinin işleyişinin belli kuralları vardı. Çeşitli toplumsal güçler bu kuralları belli bir şekilde kendi lehlerine yontmaya çalışırlardı. Bir yandan ekonominin en güçlü katmanları tarafından kuşatılarak; buna mukabil seçmen sıfatını taşıyan geniş emekçi halk katmanlarını da belli biçimlerde içerecek biçimde bir denge oluşurdu. Türkiye'nin kaderi bu itişip kakışmalar sonucunda oluşurdu. Türkiye toplumunun ekonomik ve toplumsal kaderi bu söylediğim farklı iç dinamiklerin uzlaşması veya dengelenmesi sonunda belirlenirdi. Dış dünyanın, emperyalizmin Amerika'nın, soğuk savaşın belirleyici katkılarını dikkat dışı tutmuyorum. Bunlar özellikle dış politikada, askeri alanda Türkiye'nin kaderini etkiliyor idiler. Fakat hiçbir dönemde Türkiye toplumunun, halkının günlük yaşam tarzına müdahalenin Türkiye'nin toplumsal güçlerinden bu kadar kopuk olduğu onların bu kadar dışında belirlenen bir başka dönem olmamıştır. Hiçbir zaman dış dünyada hazırlanan 15 tane yasayı 15 gün de çıkarın diye bu dış dünyayı temsil eden kişiler parlamentoya talimat vermemişlerdi. Bu yasaları çabuk çıkarmak için iç tüzüğü değiştirmemişlerdi. Yine dış dünyada belirlenen bir takım listelerle mesela kaç bankanın şubesinin ne zaman ve ne kadar hızla kapanacağı, iki veya üç ay içinde kamu kesiminde çalışan kaç kişinin işten çıkarılacağı; buğday fiyatının ne olacağı; pancar üreticisinin kaderi; (yani Türkiye toplumunda büyük buhrandan başlayarak bizi 1980'li yılların sonlarına kadar getiren ve toplumsal güçlerin bir uzlaşması sonucunda belirlenen tarımsal destekleme politikalarının nasıl ve nasıl bir mekanizma ile tasfiye olacağı) dış dünyadan gelen reçetelerle Türkiye'ye empoze edilmedi. Dahası şu son günlerde hepimizi rahatsız etmesi gereken ama medyada ve egemen söylemde aşağı yukarı birkaç istisna dışında hiç yansıma bulmayan bir Irak macerasının sınırındayız ve bu maceranın bir pazarlık süreci sonunda çözülmeye başlandığına ilişkin belirtiler var. Bunu da kimse yalanlamadı. Müzakereler sonunda dışarıya sızan veya sızdırılan senaryolar dört beş maddelik bir pazarlık listesinden oluşuyor. Öyle bir ortamdayız ki Türkiye toplumunun, halkının kaderi hatta belki hayatıyeti, Türkiye'nin dış bağımlılığının sonucu olan pazarlık konusu olabiliyor. Normal ortamda yaşayan bir toplum olsaydık bunlar başka (örneğin "ihanet" gibi) sözcüklerle

nitelendirilirdi. Ama bütün bunlar normal karşılanıyor. Ekonomiden sorumlu devlet bakanı Amerikan Savunma Bakan Yardımcısı ile başbaşa ne görüşüyor? Hangi yetkiyle, ne vaat ediyor. Rivayete göre Amerika Irak Operasyonu'na Amerikan Hazine Bakanlığı'nın da katkı yapmasını söylemiş. Yani bize kaç para vereceğini belirledikten sonra operasyona başla mı demiş acaba. Basından aktarıyorum ben dedikodu aktarmıyorum. Bütün bunlar Türkiye'nin kendi kaderini yönetmekten vazgeçtiğini göstermiyor mu?

IMF ve Dünya Bankası burada büro kurdular. Sömürge Valisi üslubu taşıyanlar var bu büroların başında. İfadeleri ve üslupları o derece küstah. Bu ofisler tek başlarına Türkiye'yi yönetmeye yetmezler tabi. IMF'nin ve Dünya Bankası'nın Washington'daki büroları da yetmez. Onların Türkiye'de memurlara gereksinimi var. Fakat memurların bordrolarını Türkiye hazinesinin ödemesi tercih edilir. İşte bunu sağlamak için özerk kuruluşlar kuruluyor. Türkiye toplumunun ekonomik ve toplumsal hayatını düzenleyen kurumları böyle parçalanıyor. Merkez Bankası'ndan başlayarak bankalara, tarım satış kooperatiflerine, telekomünikasyona, enerjiye giderek özerk kurumlar toplumun yönetilmesini devralıyor. Bu özerk kuruluşlar görünüşte Türkiye Cumhuriyeti'nin organları; ama kimseye hesap verecek durumda değiller. Peki, gerçekten özerk mi bunlar? Hayır, bir ölçüde yerli sermayenin; ama daha vahim ölçüde uluslar arası finansal kuruluşların yani dünya kapitalizminin üst organlarının memurları gibi davranıyorlar. Çünkü onların hesap vereceği şey program denilen bir şey. Nedir bu program denilen şey. Dikkat edin böyle bir slogan çıktı "program izlenmeli; delinmemeli". Nedir bu program? Bu program bir yığın mektuptan oluşuyor. Niyet mektupları. Bu mektupların Türkiye tarafından yazıldığı çok şüpheli. Esas olarak yabancılar tarafından hazırlanıyordu; bizimkiler ise teknik katkı yapıyorlardı. Merkez Bankası başkanı ile hazineden sorumlu devlet bakanı imzalıyordu. Şimdi diyorlar ki: Üç tane koalisyon ortağı da imzalasın; çünkü onlar içeriğini bilmiyorlar. Bir çok bakana yapması gereken şeyi Hazine hatırlatıyor. "Niyet mektubuna göre şunu yapacaksın ey bakan" diyor vadesi geldiğinde.

Bu hale nasıl düştük? Bu sorunun arkasında karmaşık siyasi, ideolojik, ekonomik oluşumlar yatıyor. Ama bir basit gerekçe ileri sürülüyor ve deniyor ki Türkiye çok fazla dış kaynağa muhtaç ve bu nedenle parayı veren düdüğü de çalacak. Bu gerekçe tartışılmadan kabul ediliyor ve kimse şu soruyu sormuyor: Nedir bu dış kaynak ihtiyacı Türkiye'nin? Burada ufak bir tartışma yapacağım. Birinci saptama şudur: Normal koşullarda Türkiye'nin dış kaynağa ihtiyacı yoktur. Ne demek dış kaynak ihtiyacı? Türkiye ekonomisi %6-7 büyürken bile cari işlemlerinden büyük bir açık vermemektedir. Türkiye'nin ihracat ve ithalatından, işçi dövizlerinden, dış dünyadan elde ettiği faiz gelirlerinden, yurt dışına ve yurt içine dönük kâr transferlerinden, hizmet ticaretinin ithalat ve ihracat dengesinden kaynaklanan döviz kazancı ile döviz giderleri arasındaki farka cari işlem dengesi diyoruz. Bu hesap negatif çıkarsa cari işlem açığı var demektir. Bunu çok

basit algılamak istiyorsanız dış ticaret açığını dikkate alın ama dış ticaret açığı cari işlemlerin bir bölümüdür. Bizim dış ticaretimiz çok açık veriyor ama diğer kalemler bunu büyük ölçüde kapatır ve Türkiye %6-7 büyürken dahi dış dünyaya karşı verdiği cari işlem açığı, normal yıllarda milli gelirinin % 1.5'ünü aşmaz. Üstelik Gümrük Birliği gibi yanlış bir karara; döviz kuru üzerinde kontrolü yitiren anlamsız liberal anlayışların çapaçulluğuna rağmen %1.5'lük bir cari açık gelişmekte olan ülkeler için çok düşük bir orandır. Ayrıca Türkiye % 6-7 değil % 4.7 büyümüştür son 20 yılda ve dış açığı % 1'in altında kalmıştır. Bu açığı kapatmak zor değildir. Hatta Türkiye birazcık evini düzene koyarsa bu açık 0'a bile yaklaşabilir. Amerika'nın dış dünyaya karşı verdiği açık milli gelirinin % 5'i oranındadır. Yani aslında IMF birisinin ensesinde boza pişirecekse asıl hedefin Amerika olması lazımdır o mantığa göre. Dolayısıyla Türkiye normal olarak % 6-7'lik yani bu son 20 yıldır ortalama olarak gerçekleştiremediği bir büyüme hızını sağlasa bile dış dünyaya karşı verdiği açık bizim gibi ülkelerin ortalama standartlarına göre çok düşüktür. Bu açığın kapatılması bir problem değildir. Ama nerden geliyor o halde bu abartılı dış kaynak gereksinimi iddiası? Neden IMF'ye bu kadar borçlanıyoruz? Yanıt: Dış borcumuz çoktur da ondan. İşte bir bilmece... Cari açığı bu kadar az olan bir ülke nasıl 120 milyar dış borç biriktirmiş? İşte o noktada Türkiye ekonomisinin, özellikle 1989'dan bu yana dış hesaplarını kontrol etme yeteneğini bırakmış olması ortaya çıkıyor. Dış dünyadan gelen ve dışarıya çıkan sermaye hareketleri üzerindeki kontrolü bırakması sonunda az açık veren bir ülke çok büyük dış borç biriktirmiştir. Şimdi bu nasıl oluyor? 1 dolarlık cari açığı karşılamak için son on, on iki yıldır 4 dolarlık dış kaynak getirmiştir Türkiye. Peki geriye giden 3 dolar ne oluyor; Türkiyeli aktörlerin yurtdışına sermaye kaçırmasına tahsis ediliyor. Ve rezerv biriktirmeye tahsis ediliyor. Bu şuna benziyor: Apartmanınızın alt katında bir banka şubesi var. Diyorsunuz ki benim bu ay açığım var 250 milyon açık vereceğim. Bankaya gidiyorsun diyorsun ki "benim 250 milyon lira ihtiyacım var ama bana 1 milyar lira kredi ver." Krediyi veriyor. 250 milyonu sen evinin gelir gider açığı için kullanıyorsun 375'ini evin haylaz oğlu alıp kumar oynuyor 375'ini de bankaya mevduat olarak yatırıyor. Birincisi sermaye kaçırın yerli aktörleri; bankadan kredi alıp mevduata yatırmak ise rezerv birikimini temsil ediyor. Dış dünyadan borç alıp, Merkez Bankası'nın rezervine aktarıyorsun. Bu konuyu, ilgilenirseniz, daha açabilirim. Şunu söylemek istiyorum: Türkiye dış kaynağa zorla mahkum edilmiştir.

Peki IMF ile ilişkilerimiz nereden kaynaklanıyor? Yakın geçmişte sonra bizim IMF'yle inşili çıkışlı ilişkilerimiz olmuştur. Mesela 1994 krizinde IMF'yle stand-by anlaşması yapıldı ve 1995'in sonuna kadar IMF kontrolünde gittik. Sonra iki yıl IMF'siz yaşadık. Demek böyle bir şey de mümkünmüş. 1998'de hiç ödemeler dengesi problemi olmayan bir ekonomi IMF'yle yakın izleme anlaşması imzaladı. Yani IMF'ye dedi ki: 'Para istemiyorum; beni takip et; iktisat politikalarımı kanadının altına al.' 1999'da bizi felakete götüren stand by anlaşması imzalandı. 2000 yılı anlaşmanın koşulları altında geçti.

Kasım ayında ilk, Şubat ayında ikinci krize girdik. Her iki kriz de IMF programının ürünüdür. Bunu da tartışabilirim. İki kriz sonunda Türkiye tam olarak IMF'nin ve Dünya Bankası'nın emri altına girdi. Daha önce de benzer dönemler olmuştur ama bu sefer tam kontrol geldi. Krizi yaratan kuruluşa "gel; krizin yönetimini de sana devrediyorum" dendi. Krizin yönetiminin devredilmesinin pratik anlamı da şudur: Dış alacaklılar, borcun ana parasını vadesi geldiğinde talep etmeye başladılar. Türkiye dış borçlarının faizini rahatlıkla ödemekte idi; ancak dış borcun ana parasını olduğu gibi ödemek karşılanamayacak bir dış kaynak gereksinimi oradan doğar. Hiçbir ülke dış borç stokunun tümünü ödeme gücüne sahip değildir. Amerika hiç sahip değildir. Amerika'nın dış borcu ölçülemeyecek kadar büyüktür. Krize girdiği andan itibaren Türkiye'nin alacaklıları vadesi gelen borcun ana parasını istemeye başladılar. Borcun ana parası normal olarak yeniden borçlanılarak ödenilir. Borcun faizi cari işlemlerden, ihracat ithalat vd. farkından ödenir. Ana parayı ödemek ağır bir taleptir. Ödeyemiyorsan iç borçta faiz dışı fazla; dış borç için cari işlem fazlası yaratılması istenir. Yani Madde 1; Uluslararası finans kapital Türkiye'nin dış borcunu olduğu gibi talep ediyor; faizi ile yetinmiyor. Madde 2; bu parayı ilk aşamada IMF ödüyor Türkiye'ye borç vererek ve Türkiye'nin yönetimini devralıyor.. Madde 3; IMF'nin verdiği fonların yetmediği ölçüde Türkiye dış ödemelerinde fazla yaratarak ödemeye çalışıyor. Yani % 9.4 küçülen bir ekonomide bir de daha fazlasını dış dünyaya aktararak borcunun anaparasını finansmanını sağlamaya çalışıyor. İşte Türkiye'nin dış kaynak gereksiniminin artması budur. Hiçbir ülke bu derecede ağır koşulları kabul etmemelidir. Türkiye krize sürüklenmişse bunun maliyetini borçlu ve alacaklılar birlikte yüklenirler, paylaşırlar. Borç ana paraları ödenmez; faizi ödenebilir. Borçlar uzun vadeye yayılır; yeniden borçlanılarak döndürülür; ama bunun maliyetini olduğu gibi Türkiye emekçilerinin sırtına yüklemeye hakkı kimsede yoktur.

Dolayısıyla kimin sorumlu olduğu sorusunu soracak olursak bunun arkasında üç tane sorumlu var. Birincisi sermaye hareketlerinde serbestliğe geçişi gerçekleştiren 1989 yılının politikaları. İkinci olarak Türkiye'yi 2000-2001 yılında krize sürükleyen IMF patentli o enflasyonla mücadele programı. Üçüncüsü de bütün bu modeli teslimiyet içinde kendi kafasıyla düşünme yeteneğini terk etmiş olan egemen sınıfların ; ama esas olarak finans kapitalin tahakkümü altına girmiş olan siyasi iktidarlar. Benim söyleyeceklerim bunlar teşekkür ederim.

METİN ÇULHAOĞLU: Arkadaşlar, açığı yaparken Bülent Cengiz arkadaşım bu söyleyişinin amacının süreçlere, yaşanan olaylara açıklık getirmek, bunların üzerindeki sis perdesini aralamak olduğunu söylemişti. Şimdi doğrusunu isterseniz ben kendi söyleyeceklerimin bu sis perdesini aralayıp aralayamayacağı ya da tersine daha kesif bir biçime getirip getirmeyeceği konusunda biraz şüpheliyim. Ama gene de olabildiğince net ifadelerle anlatmaya çalışacağım. Çünkü durum pek çok yönüyle sade gibi görünse de oldukça karışık bir takım yanlar

içeriyor. İşlerin bu kadar karışmasını getiren faktörlerden bir tanesi de, Türkiye’de özellikle de sol kesimde analiz ya da soyutlama dediğimiz şey giderek gündemden düştüğü için insanların komplo teorilerine daha fazla alıcı olmaları.

Yaşadığımız siyasi gelişmelerle ilgili olarak ortalıkta herhangi bir komplonun dönmediğini söyleyemiyorum. Ama insanlar meselenin özünü, sürecin gelişimini vb. bir yana bırakıp düğmeye nerede basıldığı, startı kimin verdiği, şunun ardında şu hesap mı var gibi ayrıntılarla o kadar çok uğraşıyorlar ki, klasik medyayı geçtik sol kesimde de o kadar çok komplo teorisine başvuruluyor ki, işin özü büyük ölçüde göz ardı ediliyor. Benim yapmaya çalışacağım, bu işlerin özünde ne var, ona açıklık getirmek.

Şimdi “özünde ne var” derken de elbette son derece soyut ve tarihsel bir çabaya girişmeyeceğim, ama bu gün yaşadığımız süreçlerin ardında hangi temel dinamikler var, Türkiye’de yaşanan hangi süreçler bugünkü siyasi oluşumların zeminini oluşturuyor, bunlara kendimce açıklık getirmeye çalışacağım. Burada işi çok uzatmamak için bana göre son 20 yılda Türkiye siyasetine damga vuran iki başat olgu üzerinde duracağım. Bana göre Türkiye’de yaşadığımız pek çok süreç, Türkiye’de siyasi planda cereyan eden pek çok gelişme, bu iki başat olgunun belirleyiciliği altında yaşanıyor (dolaylı ya da doğrudan)

Şimdi bunlardan bir tanesine Korkut hoca benden önceki konuşmasında değindi. Ben onun söylediğini çok kısa olarak kendi terimlerimle anlatmaya çalışacağım. Türkiye’de son yirmi yıl içerisinde ama özellikle de son 10 yılda ülkeyi 1946’lardan 80’lere kadar taşıyan klasik çok partili rejimin temeli olan unsurlar bertaraf olmuştur. Şunu kastediyorum: Türkiye’de siyasi partiler daha önce sözcüğün gerçek anlamı ile kitle siyaseti yapma olanağına sahiptiler. Çok basitleştirerek anlatmaya çalışıyorum. Bir siyasi parti gelir derdi ki Türkiye’nin şurasına şu fabrikayı kuracağız. İşte Kars’a patates fabrikası kuracağız, emeklilere şu hakkı tanıyacağız şunu yapacağız, bunu yapacağız. İster popülizm diyelim ister başka bir şey, Türkiye’de siyasi partiler ülke kaynakları üzerinde şöyle ya da böyle bir tasarruf yetkisine sahip olabildikleri için bir tür kitle politikası izleyebiliyorlardı, işte yatırım politikaları izleyebiliyorlardı.

1980’lerden sonra Türkiye’nin uluslararası kapitalist sistemle daha yakından eklenmesi sonucunda, yani Türkiye ekonomisinin tamamen bir müstemleke ekonomisi haline gelmesi sonucunda siyasi partiler artık bu olanaklarını, bu imkanlarını yitirmişlerdir. Dolayısıyla ülkedeki burjuva politikacıları ben şuraya fabrika kuracağım, bilmem nerenin kalkınması için şuradan işe başlayacağım v.s. diye eskiden en azından bir ölçüde yerine getirebildikleri sözleri artık tutamaz hale gelmişlerdir ve bundan böyle tutmalarının imkanı da yoktur. Bu şu anlama gelir: Artık Türkiye’deki siyasi partilerin, burjuva partilerinden bahsediyorum, kitle siyaseti yapma, bağımsız ve temelden farklı politikalar önermek imkanları kalmamıştır. Bu da Türkiye’nin alışlagelmiş siyasi zeminlerin temellerini bertaraf etmiştir.

İkinci olarak şöyle bir saptama yapabiliriz. Türkiye’de 1946’ya kadar olan tek parti döneminde, ki bunu otuzlardan başlatmak mümkün, ardından seksenlere kadar olan dönemde burjuva siyasetinin bir ideolojik ve siyasi eksenini olduğunu söyleyebiliriz. Bir eklemleme diyebiliriz buna. Bu eklemleme bazı şeyleri içerir, bazı şeyleri de geleneksel olarak dışlar. Örneğin Türkiye’de demokrat parti dinci ideolojiden zamanında ne kadar yararlanmaya çalışırsa çalışsın dinci ideoloji egemen eksenin merkezinde hiçbir zaman yerleşik bir yere sahip olamamıştır, daha dışsal kalmıştır. Keza ekonomik liberalizm de bu ülkenin merkezi siyasi, ideolojik eksenine yabancı bir unsur olagelmıştır, ta ki 1980’lere kadar. 1980’lerde (yetmişlerin sonun da başladı bunun nüveleri) önce Türk İslam sentezi ile merkezi ideolojik yapılanmaya daha fazla dinci ideolojik öğeler zerk edilmeye başlandı ve dinci ideoloji böylece merkezi ideolojik yapıda bir meşruiyet alanı buldu. Bu Demokrat Partinin şu ya da bu politikalarını, başka şeyleri bir yana bırakacak olursak, ilk kez Türkiye’deki merkezi ideolojik eklemleme dinci ideolojinin kendisine bu kadar ağırlıklı bir yer bulması anlamına geliyor. Birincisi bu. İkincisi ise şu: Özal’la birlikte başlayan daha sonra farklı boyutlarla kendini sürdüren ekonomik liberalizm de, daha önceleri merkezi ideolojik ve siyasi yapılanmaya görece dışsal ve yabancı bir olgu iken bu eklenmenin tam merkezine oturmuştur.

Şimdi DP döneminde hatta daha önceleri Serbest Fıkranın, şunun bunun ekonomik liberalizmi savunduğunu pekala söyleyebilirsiniz. Demokrat Partinin bazı söylemlerinin ekonomik liberalizmi savunduğunu pekala söyleyebilirsiniz. Demokrat Partinin söylemlerinin ekonomik liberalizme oturduğunu söyleyebilirsiniz ama bu dönemlerin hiç birisinde Türkiye’de gerçek anlamda bir ekonomik liberalizm olmamıştır. Dolayısıyla 80’den sonra bu iki başat değişiklik oluyor. Türkiye’nin siyasi-ideolojik haritası eskisine göre köklü. Biçimde değişiyor. Peki, bunun yarattığı sonuçlar ne oluyor? Bir kere, Türkiye’de özellikle 12 Eylül’den sonra yaşanan süreçler sonucunda klasik anlamda bir merkez ya da orta kalmamıştır. Türkiye’de merkez dediğimiz şey sağa kaymıştır. Daha ileri giderek toplumun da sağa kayması diyebiliriz buna. Birincisi bu. Sağa kayan bir toplum, sağa kayan bir merkez, yani siyasetin ekseninin sağa kayması, bunlara ek olarak ve aynı süreç içinde ekonomik liberalizmin ya da liberal politikaların, piyasacı politikaların giderek tartışılmaz ve alternatifsiz bir hale gelmesi.

Şimdi burada bu konuya girmeyeceğim ama, Türkiye’de sağa kayan bir toplum ile, sağa kayan bir merkez ile, siyasi ve ideolojik anlamda ekonomide bu kadar pervasız ve açık piyasacılığı savunan bir eksen arasında bir açı oluşmuştur ve bugün ya da yaşadığımız son dört beş yıl içerisindeki pek çok girişim şöyle ya da böyle bu açığı kapatmaya yöneliktir. Bu açığı kapatmaya yönelik çabalar arasında, ekonomik liberalizm boyutunu bir tarafa bırakarak söylüyorum, birincisi bana göre 28 Şubat müdahalesidir. Bu, merkezi ideolojik yapıda ve giderek kitleler nezdinde istenilenden daha fazla ağırlığa sahip olduğu düşünülen dinci ideolojiyi geriletme

operasyonuydu. Yani 12 Eylül'de merkeze eklenen bir ideolojik öğeyi daha gerilere itme operasyonuydu. Daha sonra parti kapatmalarıyla, siyasi lider yasaklamalarıyla bu devam etti.

Ama bunlar bana göre o kadar da önemli değil. Bana göre son dört beş yılın bu açığı kapatmaya yönelik en önemli hamlesi son zamanlarda ortaya çıkmıştır. En önemli hamle derken, bu yeni siyasi oluşuma çok parlak bir gelecek vaat ettiğimden söylemiyorum, onu hamlenin boyutları ve medyada bulunduğu destek açısından söylüyorum. Bu yeni oluşum hareketine veya yeni oluşuma Özkanın Ö'sünden Derviş'in D'sinden ve Cem'in C'sinden hareketle ÖDC hareketi dersek, bu ÖDC hareketini biraz daha yakından görmeye çalışalım.

Daha yakından görmek için ortaya atacağım bazı sorular var ben bu soruların yanıtlarını kısmen biliyorum, yani kısmen yanıt verebilirim sorulara. Bazılarından daha eminim, ama bu soruları ortaya attıktan sonra hep beraber tartışsak bugün yaşadığımız süreci anlamamıza daha fazla yardımcı olacak. Son dönemin oluşumlarını gelişmelerin de belki de bu sayede daha iyi kestirebileceğiz.

Sorulardan biri şu: Son dört beş yıldır Türkiye'deki hemen hemen bütün siyasi oluşumlara sinyal veren, "bak o kadar olmaz ayağını denk al" diyen yada başka şeylerin ardında olduğu ortada olan Türk Silahlı Kuvvetleri bu yeni oluşum olayında niye bu kadar perde arkasındadır? Ya da gerçekten perde arkasında mıdır? Bana göre sahnede yoktur bu yeni oluşum olayında. Şimdi bu ne anlama geliyor? Acaba Türkiye'de sivil siyasetçiler son dönemde ilk kez kendi göbeğimizi kendimiz keselim türü bir hamle içinde midirler? Birincisi, bu soruyu ortaya atıyorum.

İkinci soruya girmeden önce kısa bir açıklama yapmam gerekiyor. Şimdi Türkiye'de öteden beri egemen sınıfların az çok sadeleşmiş bir siyasi ve ideolojik haritada yol almak istedikleri söylenir. İşte seksen sekiz tane ayrı siyasi, ideolojik öbek olmasın bir merkez sağ olsun ana gövde olarak, yine ana gövde olarak bir de merkez sol olsun; bu iki ana yapının etrafında da gene demokrasinin gereği ufak tefek marjinal öbekler şunlar bunlar olsun. Pek çok kez söylenir ki Türkiye'de egemen sınıflar asıl olarak böyle bir tablodan yanadır. Böyle bir şey isterler. Ama spontan gelişen süreçler, seçmenin tepkisi ve başka etmenler böyle bir tablonun oluşmasına izin vermiyor. Ve ortalıkta % 10 ila 15 oy oranına sahip altı yedi tane parti dolaşiyor. Şimdi, ikinci soruya gelebiliriz: Acaba Türkiye'de özellikle sermayenin ve dış güçlerin işine acaba iki gövde tarafından temsil edilen bir siyasi tablo mu gelir, yoksa bugünkü gibi parçalanmış bir siyasi tablo mu? Örneğin orduyu ele alalım, işine hangisi gelir? Emperyalist güçleri ele alalım veya Avrupa Birliğini, işlerine hangisi gelir? Türkiye burjuvazisini, sermaye sınıfını alalım bunların işine hangisi gelir?

Eğer bunların işine az çok merkezde toplanmış bir siyasi harita geliyorsa, Özkan'ın ve Cem'in yeni siyasi oluşumu siyaseti yeniden merkezde toplamak için kotarılmış bir operasyon mudur?

Üçüncü soru başka bir konuyla ilgili. Gerçi son dönemde biraz rücu ettiler o söylemlerinden ama, Türkiye'de sol bitti, öldü, mahvoldu denilen bir ortamda bu insanlar, yani yeni oluşumcular tutup kendilerinin sol olduğunu söyleyebiliyorlar. Sosyal Demokrat olduklarını söyleyebiliyorlar. Acaba bu pervasızlık nereden geliyor? Gerçi biraz rücu ettiler biz sol mol değiliz dediler. Ya da medyadan da bu yönde uyarı aldıkları için böyle yaptılar. Ama gene de "soluz" demiş bulundular. Şimdi bunun üzerinde düşünmek lazım. Türkiye'de solun öldüğünü, bittiğini, yok olduğunu söyleyeceksiniz, soldan geriye hiçbir şeyin kalmadığını bu kadar davul zurna ile medya tarafından ilan edeceksiniz ve bu insanlar "biz soldayız" diyecekler. Bu, cevap verilmesi gereken bir sorudur. Bana göre bu sorunun cevabı şurada yatmaktadır. Genel olarak Türkiye ekonomisi nasıl kolonileştirildiyse şimdi sıra Türkiye'deki iç siyaset alanının kolonileştirilmesine gelmiştir. Ve bu operasyon da doğrudan doğruya iç siyaset alanını kolonileştirmeye yöneliktir ve burada sol adına ne varsa sol en genel anlamıyla sol denilecek ne varsa yeni oluşuma mahkum etme ve solu onunla özdeşleştirme gibi bir operasyon söz konusudur.

Genel literatür bilgisinin de olmadığını görüyoruz. Örneğin bütün bunları yaptıktan sonra "sosyal demokratım" diyenlere çok şaşıyorum. Şundan dolayı şaşıyorum: benim bildiğim sosyal demokrasinin, yani klasik sosyal demokrasinin temelinde piyasa mekanizmalarının dizginsiz işleyişinin frenlenmesi vardır. Önsel olarak vardır. Piyasa mekanizmaları olduğu gibi işlesin de bunun sonucunda ortaya çıkacak olumsuzlukları ben daha sonra düzeltirim demez klasik sosyal demokrasi. Ama sınırsız piyasacılık yapıp gene de kendilerini "sosyal demokrat" sayabiliyorlar. Nasıl bu rahatlığa sahipler bunun cevabı yok.

Dördüncü soru şu: Bu tablonun, yani bugünkü karmaşanın, seçmen ağırlığıyla, seçmenin kılıcını atmasıyla, sandığa şöyle ya da böyle damgasını vurmalarıyla sadeleşme imkanı var mı? Yani yarın Türkiye'de seçim olduğunda 3 Kasım'da ya da başka bir tarihte seçmen eğilimleri Türkiye'deki bu günkü siyasi tabloyu gerçekten sadeleştirici, iki başat partiyi ya da öne çıkarıcı bir sonuç verecek midir? Bana göre bu sorunun yanıtı olumsuzdur. Yani bana göre, kimi siyasal oluşumların şu an arkalarına aldıkları rüzgar ne olursa olsun Türkiye'de bu günkü siyasi tabloyu sadeleştirecek bir siyasi tablo ortaya çıkmayacaktır ve bu karmaşık tablo bana göre devam edecektir. Şimdi arkadaşlar, bizler burjuva politikacısı değiliz. Halk dalkavuşu da değiliz. Dolayısıyla da şu tip aptalca beklenti ya da teşhislerden uzak durmak lazım. Türkiye'de seçimler olduğunda hangi gazeteyi açarsak açalım "seçmenin verdiği mesaj" türü şeylerden söz edildiğini görürüz. Sanki ortada seçmen diye tek bir organizma var ve bu organizma elinde bir sarraf terazisi ile sen dur bakalım, yüzde 7.4 sana fazla bile; bak sana 13.5 verdim, ama bunun yüzde şu kadarını her an geri alabilirim türü şeyler söylüyor. Böyle ahmakça tahlillerden uzak durmak gerekir. Bana göre seçmen de, açık söyleyeyim, ambale durumdadır. Seçmenin bu durumu, siyaseti iki ana ekseninde toplayıcı

bir sonuç verir mi vermez mi, bu konuda çok ciddi kuşkularım var. Bana göre Türkiye’de önümüzdeki dönemde siyasi tablonun seçmen ağırlığı ile sadeleşme ve durulma imkanı yoktur.

Son soru da şu: Acaba ortada bir Avrupa Birliği’cilik gerilimi ya da çelişkisi var mı? Bunu bazı çevreler ortaya atıyorlar ama bu konuda da kendimce açık bir görüşüm var. Bana göre yeni oluşumlarda ya da başka burjuva süreçlerde AB ile Amerika Birleşik Devletleri arasında her hangi bir gerilim ya da çelişki aramanın, üstelik de bu olmayan gerilim ya da çelişkiyi Türkiye’deki iç siyasal gelişmelere projekte etmenin herhangi bir anlamı, herhangi bir nesnel temeli olduğunu zannetmiyorum.

Şimdi arkadaşlar, dediğim gibi bir takım sorular ortaya attım. Bu soruların yanıtlanması ya da yanıtlanmaya çalışılması bizim bu gün yaşadığımız ve önümüzdeki dönemde yaşayacağımız süreçlerin netleşmesi açısından bir takım şeyler ortaya koyacaktır. Bir takım doneler ortaya koyacaktır. Bu sorulardan bir kısmını kendimce yanıtlamaya çalıştım, ama asıl ağırlıklı bölümünü istiyorum ki sizlerle birlikte hep beraber yanıtlamaya çalışalım. Son olarak bir noktaya değineceğim. Türkiye’de iç siyaset alanının bana göre bütünüyle kolonileştirilmeye başlanıldığını görüyoruz. Bu özellikle son siyasi oluşumlarda ortaya çıkıyor. Şimdi düşünün, bu yeni oluşumda insanların o kadar net görev bölüşümleri var ki, şöyle bir örnekle anlatılabilir. Biz üç kişi bir araya gelsek ve bir ithalat ihracat şirketi kurmaya çalışsak her halde şöyle konuşuruz. Bak Ahmet senin uluslararası finans çevreleri ile ilişkilerin çok iyi, sen bu şirket açısından vazgeçilmez adamsın. Mehmet sende dış politik gelişmeleri, uluslar arası konjonktürü iyi biliyorsun. Dünyaya bakan adamsın. Dünyayı gören adamsın bizim şirketimiz açısından senin de vazgeçilmez bir yerin var. İyi de kardeşim bu ülkede Devlet Planlama Teşkilatı var, Teşvikler Dairesi var, iç bürokrasi var, ordu var, şu var bu var, bir de bu işleri ayarlayacak bir adam lazım. O da var işte. Hüsamettin Özkan ne güne duruyor? Dolayısıyla Türkiye’de belki de ilk kez bir siyasi oluşum neredeyse tamamen şirket kurma mantığı ile koterılmaktadır. Bu da Türkiye’nin geldiği noktayı göstermesi açısından sanıyorum ilginç bir veridir.

BÜLENT CENGİZ: Metin Çulhaoğlu’na teşekkür ediyoruz. Şimdi salondan katkı ya da soruları alacağız. Ben soru soran arkadaşların kendilerini tanıtmasını istiyorum. Ayrıca soruyu kime yöneltiyorlarsa onu belirtmelerini rica ediyorum.

Soru: Doktor Ayhan, Ankara Tabip Odası Halk Sağlığı Komisyonundan. Türkiye halkı çok uzun zamandır olumsuzluklarla birlikte yaşamaya alıştırmış bir halk diye düşünüyorum. Krizle birlikte yaşamaya alıştı. En azından burjuvazi krizi kullanmayı biliyor beceriyor. Bu bağımlılık meselesine gelince çevremden şöylesine şeyler duyuyorum ben. Keşke bağımlılık ilişkileri artsa bu işin göbeğine otursak belki o zaman daha mı rahat ederiz. Yani para birimi \$ olur en azından gibi değerlendirmeler geliyor. Tabi bütün bu olumsuzlukların üstüne binen bir

siyasi kriz var. Çok terk edilemeyecek bir alan gibi görünüyor. Ve de yapılandırılmaya çalışılıyor. Merkez sağda merkez solda. Fakat Türkiye halkı sanki bu siyasi krizle de birlikte yaşamaya alıştırılıyor mu böyle bir şey olası mı bunu iki konuşmacıya da sormak istiyorum. Teşekkür ederim.

Soru: S. Balcı ismim. ODTÜ Siyaset Bilimi öğrencisiyim. Korkut hocama soru sormak istiyorum ben. Bundan iki sene önce Korkut hocayı yine dinlediğimde krizin geleceğini haber vermişti. Şimdi ise Türkiye’nin açık bir iflase doğru sürüklendiğini söyledi. Bundan çıkış ne olabilir ya da böyle bir çıkış var mı?

Soru: S. Kara. Arkadaşlarla konuştuğumuzda hep şöyle bir şey söyleniyor. Hiç kimse Türkiye’nin daha kötüye gitmesine izin vermez. Türkiye dış güçler için çok önemlidir. Şöyle böyle. Bu gerçekten böyle mi? Yani dış güçler bizi gerçekten önemsiyor ve bizi son krizden çıkartacak gizli veya özel bir hareket mi yapacaklar? Hep böyle bir beklenti var bizde. Her iki konuşmacıya da sorma istiyorum.

Soru: Sayın Boratav’a bir sorum olacak. Konuşmasının girişinde ülkemize özgü toplumsal ekonomik yapının parçalandığını, bilinçli bir şekilde parçalandığını söyledi. Bu gözlem sadece Türkiye’ye özgü bir gözlem midir? Yoksa dünyada bizim ülkemize benzer süreçleri yaşayan ülkeler var mıdır? Bu özel tek tek ülkelere özgü bir süreç midir?

Soru: AKP’yi merkez açısından dinci ideoloji bağlamında nereye yerleştiriyoruz? Eğer böyle olmazsa yani merkezin toparlanması gerçekleşmezse Türkiye’yi ne tür bir tablo bekleyecek. İkinci sorum; Korkut Boratav’a Türkiye’deki ekonomik liberalizasyondan bahsedildi. 12 Eylül’le 28 Şubat daha sonrasında Derviş’in yasaları basında medyada tabiri caizse öyle geçen program arasında farklılıklar var mıdır? Ya da hangi noktalarda süreklilik taşıyor? Bunu sorucam.

Soru: Diyet uzmanı Seval Çetin. Ak Parti gibi dinci ideolojilerin ortaya çıkması yoksullukla ilticanın karı koca olduğu gibi düşünce senaryolarını güçlendiriyor mu? Sorumu Metin beye soruyorum.

Soru: Dahiliye uzmanı Dr. Mücahit Altıntaş. Türkiye’de yöneten sınıfların akıllı unsurları yok mudur? Akıllı dediğim sürece müdahale edecek. Yani üç kişi ile bir parti kurmak, bunun alt yapısının olmaması bunlar bir yerde yöneten sınıfın da zayıflığını ve alt yapısının olmaması sistemli hareket etmemesini mi gösteriyor yoksa neyi gösteriyor. Üç kişinin bir parti kurması ve bunu organize etmesi gerçekten facia bir durum. Bir de Türkiye’de siz yöneten unsurların akıllı olan unsurlarını görebiliyor musunuz? Var mı? Çünkü yani bir güç gerekiyor. Çok darmadağın oldu ortalık. Yani onlardan medet umma anlamında söylemiyorum bunu. Böyle bir unsur var mı?

Soru: Dr. Erhan Nalçacı. Metin Çulhaoğlu’na sormak istiyorum. Bu erken seçim Avrupa Birliği için bir referandum niteliği taşıyın diye yapılan bir manipulasyon var. Acaba gerçekten tutturabilecekler mi bu manipulasyonu? Bir diğeri Metin Çulhaoğlu Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu son süreçte bir miktar dışarıda kaldığını

ve gerçekten Türkiye'nin bir sürü siyasi sürecinde irade koyan ve bir parti gibi davranan Türk Silahlı Kuvvetlerinin acaba siyasi iradesi bu anlamda törpüleniyor mu diye sormuştum. Ben son bıraktığım noktadan soruyu tekrar Metin Çulhaoğlu'na yöneltmek istiyorum. Acaba Türkiye'nin sizin söylediğiniz gibi iç siyasi ortamının da kolonizasyonu ile ilişkili bir şey olabilir mi? Yani iç ortam kolonize edilmek istenirken T.S.K.'ni de acaba daha az müdahale edici bir noktaya çekilebilir mi? Acaba böyle bir bağlantı kurulabilir mi?

Soru: İsmim Emel, bende Ankara Tabip Odası Halk Sağlığı Komisyo'nundayım. Sorum her iki konuşmacıya da olacak. Aynı tarihte hemen hemen tüm televizyon kanallarında IMF'nin niyet mektubunun artık imzalandığı ve artık hiçbir pürüz olmayacağı şeklinde haberler geçti. Bunlardan wörfunun iflası ile ilgili habere ben bir defa rastlayabildim. Daha sonra medyada daha fazla yer almadı. Bunlar arasındaki ilişkiyi ben sormak istiyorum. Dünya kapitalizminin artık çöküşte olduğu, yeni dünya düzeni ve yeni teknoloji olarak sunulmuş olan böyle bir iflas nasıl oluyor da sadece o ülkeyi ilgilendiren bir haber olarak verilebiliyor. Ve de Türkiye'ye etkisi ne olur. Daha doğrusu Türkiye gibi IMF'ye bağımlı olan bu ülkelere etkisi ne olur diye sormak istiyorum.

Soru: Korkut hocanın daha önceki ekonomik krizle ilgili verdiği panelde de bahsettiği temel çelişkiler kapitalizmin kendi iç çelişkileri bunun yansımaları bunun bilincindeyiz hepimiz. Aslında son süreçte siyasi kriz olarak nitelendirdiğimiz belki bundan önce bu yeniden oluşumun sizin tanımınızla ÖDC sizin de tanımınızda çıkmasından önce yaşanan krizi biz insanlara bu sistemin tek alternatif olmadığını anlatmaya çalışırken insanlarda artık bir yönüyle yönetenlerin yönetemediğini ve bu sistemin artık tek alternatif olmadığını anlamaya başlamış durumdayız. Burjuva ideologları da aslında bunun farkındaydı. Armutlu seçimlerinden sonra bir çok burjuva ideologu aman dikkat insanlar düzen dışı partilere kaymaya başlıyor gibi uyarılarda bulunuyorlardı. Bunu siz bugün çok fazla değerlendirmeye almadınız. Bu konudaki fikirlerinizi sormak istiyorum. Bu işte insanların sistem dışı arayışlarına engel olmak için yapılan müdahale ise bu seçimin 3 kasım da yapılacak olması oluşumun çok fazla işine yarayabilir. Bu benim saptamam çünkü bu yeni oluşum çok yeni olmadığını kısa zamanda deşifre edebilir kendiliğinden. Teşekkür ederim

Soru: Öğretmenim. Şimdi muhakkak Derviş Türkiye'ye gelir gelmez bütün medyanın sorduğu bir soru vardı. Siyasete soyunacak mısınız, parti kuracak mısınız siyasete girecekmisiniz. Onun o zamanlar verdiği cevaplar girersem sol cemahte yer alırım gibi acaba gelmeden hazırlıklımı geldi. Yani acaba bu ozamandan yapılan bir senaryo muydu. Böyle karışıklık olduğu zaman bu genelde iki sivri ucun işine yarar. Çünkü % 50-60 kararsız durumda ülkenin. Hepsini denendi hepsinden bezdiler. Mutlaka iki aşırı uç rağbet edenecekti acaba bunun için mi hazırlık yapıldı Derviş gelirken. Bir de Avrupa Birliği'ne girmede itirazlar var kayıtsız şartsız teslimiyeti kabul etme şartı var Kıbrıs meselesi Güneydoğu meselesi gibi Türkiye'nin yedi parçaya bölünmesi gibi haritalar yayınlanıyor. Kayıtsız

şartsız girmeyi kabul ediyoruz diye bazı partiler acaba bunu yine böyle kayıtsız şartsız olması için Amerika istiyor girmemizi bunun sağlanması için mi bir oyun. Yani yeni bir hükümet kurulur ve kayıtsız şartsız kabul edilir. Çünkü bu kokular geliyor.

Soru: Bende Halk Sağlığı Komisyonun da çalışıyorum benim sorum Metin Çulhaoğlu'nun sorduğu sorudan aklıma gelen bir soru aslında. Derviş'in Cem'in ve Özkan'ın başlatmış olduğu bu yeni oluşum denen oluşum aslında açık bir şekilde biz soluz diyebilen bir grup. Bu nasıl oluyor da bu şekilde olabiliyor demişti Metin Çulhaoğlu. Benim aklıma ilk gelen şey daha geçen sene kriz döneminde Derviş'in söylediği bazı şeyler. Derviş o dönem sürekli sol olduğunu sosyal demokrat olduğunu söylüyordu. Bu aslında Derviş geldiğinden beri sürekli bu şekilde ilerleyen bir şeydi ve hatta ODTÜ'de Derviş'e karşı çıkan ODTÜ'lü öğrencilerin yapmış olduğu çıkıştan sonra Derviş sürekli liberal ekonomiyle sosyalist ekonominin birleştirilmesi gerektiğini söylüyordu. Bir çok gazetede aslında bu şekilde söyleşileri yayınlandı. Ben bunun aslında ideolojik bir boyutunun olduğunu düşünüyorum. Sola karşı aslında halkın gözünde, algılamasında bir yanılısamanın yaratılmasına çalışıldığını düşünüyorum. Çünkü insanlar gerçekten çıkışsız durumda ve bu anlamda sosyalist sol onlara alternatif oluşturmaya başladı. Bugün gerçekten apolitik diyebileceğimiz insanlar bile sosyalizmi anlayabilecek ve ona karşı sempati duyabilecek duruma geldi. Ben bu anlamda bunun bir ideolojik yönünün olduğunu düşünerek sosyalist sol bu ortamdan siyasal krizden önünde ne gibi görevlerle çıkmalı diye sormak istiyorum Metin Çulhaoğlu'na.

Soru: Türk halkı son dönemde çok ciddi sorunlar yaşıyor ekonomik ve siyasi krizlerle boğuşuyor ve bunun en ağır faturasını da Türk halkı ödüyor hakikaten söylediği gibi de çıkış yok gibi gözüküyor. Yalnız ben şöyle bir düşünceye sahibim bu çıkışın tek çözüm yolu Türk halkında bulunabilir ama Türk halkını bu çıkıştan çözüm yaratmak için samimi bulmuyorum. Her iki konuşmacıya da bu konuda görüşlerini soruyorum acaba Türk halkı mevcut bu krizden çıkmak için samimi değil mi? Teşekkür ederim

Soru: Bilmediğim için soruyorum bunu özellikle. Şimdi bir partinin seçime katılması için en az seçimden altı ay önce kurulmuş olması ve Türkiye'nin yarısı kadar ilde teşkilatlanmış olması gerekiyor diye duyuyoruz. Bu parti seçime nasıl girecek?

Cevap: Mecliste grubu var . Mecliste grubu olunca gerek kalmıyor.

Soru: Hacettepe de çalışıyorum. Şu anda ki oluşumun ve ekonomik krizin temelinde benim kanımca Fransızların İstanbul'da iki tane dernekleri var bu Anadolu Kültür araştırma derneği ve Anadolu Rum araştırma dernekleri. Bunlar vatandaşların arasında ikilik yaratarak ve vatandaşın daha verimli olmasını engelleyen kuruluşlardır. Bu kuruluşlar vatandaş arasında çeşitli yayınlar yaparak bizim verimimizi azaltıyor. Başka dernekler de var Rotary ve masonlardır. Bu dernekler de zenginlere hitap eden derneklerdir, bu dernekleri bizim zenginlerimiz ve

aydınlarımızı kontrol eden kuruluşlar olarak görüyorum. Özelleştirme özellikle zenginlere yaramaktadır. Türkiye'yi daha karanlık günlere sürüklemektedir. Bir sorum daha var. Yeni Oluşum acaba Amerika'nın Irak'a müdahalesi için yapılan bir oyun mudur? Bunu sayın arkadaşlara soruyorum. Teşekkür ediyorum.

KORKUT BORATAV: Bir kere soru soran arkadaşlara çok teşekkür ederim. Bu toplulukların bir geleneği herhalde. Özgün ve herkesi düşünmeye sevk edecek sorular soruldu. Ben de kendi payıma yüksek sesle düşünür gibi cevap vereceğim. Şimdi başta ve sonda iki soruyu birleştireceğim. İlk soru soran arkadaşımız halkımızın krize uyum ve alışma halinde olduğunu ve bunun adeta bir uzantısı olarak belki de "başkası bizi yönetse, daha iyi olur" gibi görüşlerin de yaygınlaştığını söyledi. Bana göre bu teşhis yanlış değil. Ben o tür görüşlere rastladım. Bir mühendis mezunları cemiyetinde yaptığımız konuşma sonrasında kademlice görülen bir mühendis açıkça dedi ki "biz beceremiyoruz başkası gelsin yönetsin; daha iyi değil mi?" dedi. Son soru soran arkadaş ta Türk halkı krizden çıkış istiyor mu? Samimi mi? Bu yeteneği var mı? diye sordu. Benim görüşüm şu: Krizler toplumun dinamizmini oluşturan sınıfları, grupları, katmanları parçalar dağıtır. İnsanları komşusuna düşman hale getirir. Bireyciliğe döndürür; aile içi dayanışmaya iter. Komşusuyla, yoldaşıyla dayanışmayı unutturur. Kendisinde kabahat görür. Beceriksizliğe yorar. 1980 sonrasında televizyonda sokaktaki vatandaşa soruyorlar: "Ne diyorsun? Memleket nereye gidiyor?" Vatandaşın cevabı: "Memleket iyiye gidiyor ama; ben kötüye gidiyorum; herhalde kabahat benim." Halbuki herkes kötüye gidiyordu. Halk safalarında dağılma egemendir kriz döneminde. Sosyolojik olarak Arjantin'den daha köylü; küçük üreticiliği daha yaygın bir toplumuz. Oradaki kadar çaresiz kalmıyor insanlar. Ama bundan 50 yıl öncesi ki kadar da değiliz. Çaresiz ve yalnız kalan insanların sayısı artıyor. Kapkaççılara çantasını kapıranlar da başka türlü algılıyorlar. Elbette ki krizde yaşamayı arzu edemez insanlar. Ama, krizden çıkışın toplu ve kolektif eylemlerini ortaya getirecek araçlardan yoksun kılınmış halinde krize giriyor halkımız. İdeolojik olarak da araçsızlandırılması; yani ellerindeki ideolojik aygıtları yitirmiş olmaları çok önemli. Kalan direnme araçlarının da daha tamamen yitirilmesi için büyük gayret sarf ediliyor. Medyadaki tekelleşmenin bir yansıması olarak üç beş kişinin Türkiye'nin kaderini belirlemede kendilerinde söz hakkı görmeleri ve buna aktif olarak çalışmaları ve kısmen de muvaffak olmaları da düşündürücü bir şey. Sonunda insanlar krize uyum sağlıyorlar. Ve sonunda da bir şekilde insanlar daha çok düşük gelir düzeyinde; daha çok işsizlikle yaşamalarını sürdürürler. Ama dediğim gibi bu kısa dönem için hepimiz için tahripkar olur.

Krizden çıkış var mı? Şimdi bu sorunun bir uzun dönemli siyasi boyutu var. Türkiye toplumunu kriz ötesi siyasi ve toplumsal çözümlere götürececek mücadele yöntemleri. Onu kastedmiyorsa soruyu soran arkadaş; dar anlamıyla teknik alternatifleri soruyorsa, hiç şüphe yok alternatifler vardır. Türkiye'nin iki tane büyük problemi vardır. İç borç ve dış borç. İç borç sorunu finans kapitale ve rantiyeye sınıflara etkili bir vergi koyarak çözümler. Veya

para basarak iç borcu bitirirsiniz; belki hiper enflasyona gidirsiniz. Hiper enflasyon maksimum birkaç ayda çözülebilir parasal bir hastalıktır. Bu günkü felaketten de daha ağır değildir. Hiper enflasyona da ne kadar gideceği belli değildir. Yani elinde borç senedi olan bankalara ve şahıslara para basılarak ödenir. Borç sıfırlanır. Türkiye o zaman bütçesini denkleştirebilecek ve kamu hizmeti üretebilecek, kendi ayağı üzerinde durabilecek bir kamu sektörü yapısına ulaşır. Dış borç da ödenmez ve müzakere edilir. Türkiye'nin şansı daha önce söylediğim gibi Arjantin kadar ağır değildir. Çünkü cari işlem dengesi sürdürülebiliyor Türkiye'nin. IMF'nin iki numaralı şahsiyeti olan Anne Krueger kaskatı liberal bir iktisatçı olmakla birlikte dedi ki, "dünya bir karmaşa içinde. Kimin borcu kimin elinde belli değil. Soyguncu alacaklılar var dedi. Dolayısıyla bu kargaşanın düzen altına alınması lazım. Ama Türkiye Arjantin'le uğraşmayalım şimdilik. Daha sonraki krizlerde geçici olarak borç ödeme yükümlülüğünün kaldırılması lazım." Krueger'in söylediği şeyleri bizimkiler düşünemiyor bile.. Borç bini geçince alacak olur. Türkiye kendi pazarlık gücünün farkında değildir. Egemen katmanlar, Türkiye'yi yönetenler bunun farkında değildir. Dediğim gibi bu iki operasyon Türkiye'nin sorunlarının büyük bölümünü çözer. Teknik boyutları ayrı onunla uğraşınlar uğraşın. Benim böyle bir sorumluluğum yok. Ama başka seçenek yok safatası yanlıştır. Son yirmi yılın en hızlı büyüyen ülkesi kendini liberalizme en az teslim etmiş olan Çin'dir. İç yapısını tartışmıyorum. Son krizden önce de en müdahaleci ülke de Kore'dir. En istikrarlı büyüyen ülke Hindistan'dır. Dolayısıyla çözüm soran arkadaşlara şunu söyleyeyim. Kendi kaderine hakim olacak manevra alanlarını, araçları mümkün merteye, büyük bir titizlikle elimizde tutmamız lazım. Türkiye toplumu o araçlara, iyi-kötü sahip olmuştur 30-40 yıl. O araçlardan yoksun olursanız her şeyi kaybedersiniz. Sermaye kaybetmez. Sermaye kaçır. Sermaye ile sermayedar bir birinden ayrılabilir. Adam burada otururken bütün varlığını otuz dakika içinde Newyork'a, Frankfurt'a, Brüksel'e aktarabilir. Emekçi öyle midir? Emekçi ile işgücü ayrılabilir mi?

Bizim savunduğumuz yaklaşım şudur: Toplumumuzun içindeki karar odakları ne kadar aşınmazsa hepimiz için, bütün halk katmanları için daha iyidir. Merkez Bankası'nın para basma yetkisi alınsın; Banka özerkleşsin. Ne kadar iyi değil mi? Peki, kontrol kimin eline geçiyor? Uluslar arası finansın ve IMF'nin kontrolüne geçiyor. T.C.'nin kontrolünden çıkıyor. Para basarak borcunu ödeme, ani finans kapitali en etkili biçimde vergileme yetkisi Merkez Bankası'nın elinden alınıyor. Çok basit teknik bir konu gibi görünüyor ama sonuçları dramatiktir. O kanunu Türk halkına karşı işlenmiş bir cinayet olarak görmek lazım. Rantiye ve finans kapitale karşı Merkez Bankası'nın elindeki en etkin aracı tasfiye eden bir yasadır. Adam Smith'den Keynes'e kadar bakın herkes der ki bu pisliği temizlemenin bir yolu paranın değerini düşürmektir. Yani para basmaktır. Çünkü bu pislik bu güne özgü değildir. Orta Çağlardan beri her borç yükü altında debelenen devlet bu çareye başvurmuştur. Mesela Rusya benzer bir krizden geçti. Vadesi gelen borçlarını

ödemişiyorum dedi kısa vadede. Krizin en ağır noktasını IMF'siz atlattı. Ondan sonra pazarlığa oturdu. Vadeye taksitli bağlayıp yenileniyor. Çok borçluyunuz borcun ana parasını bir nefes alma zamanı verilirse; alacaklı der ki "size şu kadar lira borç verdim. Bunu yeniliyorum; dört yıla yayıyorum. Faizini yükseltiyorum. Sen faizini öde; buna razıyım." İşte pazarlığın çerçevesi budur.

24 Ocak'la bugün arasında tabii fark var. 24 Ocak daha çok içe dönük bir liberalizasyon şoku idi. Fiyat kontrolleri vardı, kuyruklar vardı. Petrol bulunmuyordu. Fiyatlar serbest bırakıldı ve aniden bir sıçrama yaptı. 24 Ocak'tan sonra 12 Eylül geldiği için emeği baskı altında tutarak; ücretleri aşındırarak ve döviz kurunu yükseltirken iç talebi bastırarak Türkiye'yi ihracata yönlendirdi. İhracatta büyük bir atılım gerçekleştirdi. Dıştan da büyük destek gördü. Şimdi o liberalizasyonun dışa dönük boyutu çok daha egemen. Özal dönemi sermaye hareketlerinin kontrol edildiği dönemdi. O yüzden döviz kuru kontrol edebiliyordu.

Effendim yönetenlerin akıllı unsurları var mı? Herhalde Çulhaoğlu ona yanıt verecek. Çok akıllı görüyorlar kendilerini. Ne var ki, bu akıl şu anda dışarıdan geliyor. O akıl da diyor ki, partiler toplumu yönetemez; çünkü bunlar iyi kötü halktan etkilenirler. Halk popülizm ister. Popülizm dünyanın en kötü şeyidir. Onun için öyle bir kurallar sistemi koyalım ki iktidara kim gelirse gelsin bununla oynayamasın. Ve bu kuralları uygulayacak öyle kurullar kuralım ki iktidar karışmasın. Bundan daha yüce bir akıl olur mu? Niye beğenmiyorsunuz? Temsili demokrasinin elini, kolunu bağlıyor. Nedir o zaman partili iktidarların yapacağı iş? Polis devletinden ibaret olacak. Yani milleti susturmaktan başka hiçbir işlev görmeyecek. Halk ta beni kim dövsün diye mi siyasete katılacak? Bu koşullarda niye siyasetle uğraşsın? Halkın ortak tepkisi bizi bu çaresizliğe sürükleyen herkesten nefret etmektir. Bu büyük bir çaresizliğin tablosudur.

Nereye gidiyor dünya? Amerikan kapitalizmi çökmez. Ama işleri iyi gitmiyor. ABD'nin dış dünyaya karşı bir söylemi vardı. "Biz tertemiziz; bütün pislik sizde. Yolsuzluk sizde. Yolsuzluğun nasıl düzenleneceğini de ben sana göstereceğim." derdi. Görüldü ki meblağ olarak yolsuzlukların en büyüğü Amerika'da. ABD sistemi ahlaki meşruiyetini yitirdi. Bunların ekonomik yansımaları olacak tabii. Avrupa'nın lehine birkaç yansıma olacak ama bunun üzerine fazla gitmek istemiyorum. Bu gün içinde yaşadığımız dünya öyledir ki Amerikan ekonomisinin zayıflamasının kısa dönemde her ülkeye olumsuz etkisi vardır.

Ekonomiyi yöneten kişi görevle mi geldi; görevsiz mi geldi? Kim getirdi, cebinde listeyle mi geldi? Biz ona bakmıyoruz. Biz ortaya çıkan tabloya bakıyoruz. Yani yaptığı işlerle bu insanı değerlendiriyoruz. Metin'in de söylediği komplo teorileri bireyselleştirerek bir yere gidemeyiz. Eser ortada. Yaptıkları ortada. Onunla ilgili değerlendirme yapıyoruz. Benim söyleyeceklerim bunlar. Teşekkür ederim.

METİN ÇULHAOĞLU: Özür diliyorum bazı arkadaşlardan. Bütün sorulara tek tek yanıt vermeye

çalışmak, üstelik de doyurucu yanıtlar vermeye çalışmak pek sonuç vermez. O yüzden kısa kısa geçeceğim.

Bizim halkımızda, "madem bu işe elimiz mecbur, o zaman bari kıyasında köşesinde kalmayalım da şu işin merkezine oturalım daha rahat ederiz" gibi bir eğilim gerçekten var. Bu arada başka bir eğilim daha gelişti. Yaşanan krizler sonucunda düştüğü durumda insanlarımız kendi kendilerini daha da hakir görmeye, bu arada başarılarındaki yöneticileri daha da küçümsemeye, daha doğrusu onlara dışarıdan bağımsız bir güç atfetmemeye başladılar. Bilinç ve bilgi öğesi olmasa da, sezgileriyle daha fazla dışarıya bakıyor insanlarımız. Diyor ki, dünyada artık bu işler bu adamlardan soruluyor. Bizim de bunlara başkaldıracak bilmem ne yapacak halimiz yok, verelim gitsin ya da olalım gitsin.... Size ilginç bir şey anımsatayım. 1960'lı yıllarda Demirel o zamanki ABD Cumhurbaşkanı Johnson'la çekilmiş fotoğrafını propaganda malzemesi yaparak işe başlamıştı. Sonra Türkiye'de anti-amerikan dalga biraz esmeye başlayınca Süleyman Demirel göbeğini çatlattı kendisinin Amerika'nın adamı "Morrison Süleyman" olmadığını kanıtlamak için. O zamanlar öyle gerekiyordu. Ama daha sonra Clinton'la el ele tutuşmak, Clinton'la resim çekirmek bir siyasetçi için içeriye dönük en büyük siyasi yatırım malzemesi olmaya başladı. Bu sadece o siyasetçilerin basiretsizliklerinden ya da naturalarından ileri gelen bir şey değil. Çünkü onlar da görüyorlar, halkımızın böyle bir "arkası kuvvetliliğe" değer verdiğini. Bir zamanlar "Kasım'a kadar İsmet abi" formülü vardı, 95 yılıydı zannedersem. İşte Tansu Çiller olmasın da İsmet Sezgin olsun diye.. DYP'liler akın akın Tansu Çiller'e oy verdiler. Niye? O sarışın güzel bir kadını ve çok batılıydı. Amerikan çevrelerini iyi taniyordu. Amerika'da tahsil görmüştü, şuydu, buydu. Bu var halkımızda, bunu kabul etmek lazım.

Türkiye dış güçler açısından çok çok mu önemli? Şimdi bu konuda şunu söyleyebilirim: Türkiye bazı özel konjonktürlerde, örneğin Irak'a müdahale gibi olaylarda bazı merkezler açısından özel önem taşıyabilir. Ama Türkiye'nin klasik söylemle jeopolitik yeri nedeniyle işte iki kıtayı buluşturan köprü olması dolayısıyla her tarihte, her durumda çok çok önemli olduğunu düşünen bir insanın mantığı ile, Türkiye'ye gelen yabancı turist kadınların Türk erkekleri ile birlikte olmak için geldiğini düşünen bir plaj zamparasının mantığı arasında fazlaca fark yoktur. Yani şu "jeopolitik konum" meselesini o kadar da abartmamak lazım.

Sorulardan biri yoksullukla irtica ilişkisine değiniyordu. Şimdi bir kere şunu hiç birimiz düşünmeyiz. Yoksulluğun derecesi ile irtica arasında ya da dinci ideolojinin yayılması arasında bire bir korelasyon olduğunu hiç birimiz düşünmeyiz. Zaten trendler de bunu göstermez. Zaman zaman yoksulluk, ezilmişlik vb. insanları dinci ideolojiye yöneltebilir. Ama bunun mutlak bir ilişki olduğunu kesinlikle düşünmemek lazım. Şimdi bu konuda elimizde çok veri yok ama bazı alan araştırmalarından hareketle şunu söyleyebilirim. Son kriz bazı emekçi kesimleri, özellikle marjinal kesimleri, inşaat işlerinde, gelip geçici işlerde çalışanları o kadar fazla, o kadar ağır etkiledi ki, Korkut Hocanın söylediği gibi artık ele güne çıkamaz hale getirdi onları. Bu insanlar camiye de artık pek gidemiyorlar.

Cuma namazlarına da gidemiyorlar. Ve yaşadıklarından sonra, dinci rahatlamalardan da uzak düşüyorlar. Türkiye’de en yoksul ve yoksul kesimlerin artık dinci ideoloji ile bütün bağlarını koparttıklarını iddia etmiyorum elbette. Ama geleneksel kimi bağlanmaların gevşemeye başladığını, aradaki ilişkinin bunun mutlak bir kural olmadığını gösteren işaretler var.

Gelelim Avrupa Birliği meselesine. Halkımız istiyor mu bunu? Bana göre bu ülkede Avrupa Birliği’ne girelim mi girmeyelim mi diye şimdi bir referandum yapılsa büyük bir çoğunluk girelim der. Ama, çok başka meselelerin de rol oynadığı bir seçim kampanyasının sırf Avrupa Birliği’ne karşı olanlar ve Avrupa Birliği’ne çok hızlı girmekten yana olanlar bazında bir referanduma dönüştürülmesi mümkün değildir. Çünkü başka faktörler de devreye girecektir. Salt referandum olsa girelim girmeyelim diye, tamam insanlar yalın bir kafayla giderler girelim girmeyelim derler ama işin içerisine bir sürü siyasi parti girdiği zaman böyle bir ortamda hiçbir parti bana göre bunu AB’ye girelim mi, hızlı mı girelim yavaş mı girelim referandumuna dönüştüremeyecektir. Dolayısıyla ANAP’ın öyle bir hesabı varsa, yani halkımızın çoğunluğu AB’den yana ben en hızlı AB’ciyim dolayısıyla oylar bana diyorsa, böyle bir şey bana göre hiç de realist değildir. En fazla belli bir oranı koruyabilir. O da en fazla.

Şimdi arkadaşlarım önemli bir soru da, merkezde bir toplanmanın sağlanması halinde TSK’nin daha az müdahale edici bir noktaya çekilip çekilmeyeceğine ilişkin. Bana göre Türkiye’de bu yeni oluşum ya da buna benzer siyasi süreçler, o sözünü ettiğimiz merkezde toplanmayı ve odaklaşmayı getiremeyecektir bence. Yani ortada iki ana partinin olup gerisinin marjinal kaldığı bir siyasal tablo ortaya çıkmayacaktır bence. Bu durumda TSK’nin politikanın perde arkasındaki rolü devam edecektir. Şu ya da bu şekilde bir takım manipülasyonlarda bulunacaktır. Türkiye’de ordunun siyasetin bu kadar ön planında olması Avrupa’daki klasik burjuva çevreleri de rahatsız etmektedir. Bana göre yeni oluşumun öncüleri, “bakın işte aciz ve güçsüz siyasal partiler ordu vesayeti altına giriyorlardı, biz bu yeni hamlemizle orduyu da bulunması gereken yere göndereceğiz” gibi bir söz vermiş olabilirler.

Önemli konu da şuydu. Bu adamlar niye kendilerine sol diyorlar, nasıl sol diyebiliyorlar v.s. Burada bana göre son 10-15 yıldır yaşadığımız ciddi bir deformasyon var. Ve bu deformasyon yalnızca medyadaki yazarları, halkımızı vb. etkilemiyor. Ciddi anlamda sol kesimleri de etkiliyor. Solcu olarak bilinen kesimleri de etkiliyor. Örneğin Türkiye’de Korkut hocanın dediği gibi politika dünyanın en kötü şeyi olarak gösteriliyor. Halk başka bir açıdan bizim siyasetçilerde iş yok diyebilir ama, yeni sol ideoloji de siyasetin bizatihi kendisinin kötü bir şey olduğu, siyasetin yapılacağı çok daha başka kanallardan yapılması gerektiği yolunda savlar ortaya atıyor. “Anti-politik politika” diyor. Bunu isteyenlerden biri sonunda

Cumhurbaşkanı olmuştur. Şimdi herhalde bulunduğu mevkide anti-politik politika yapıyordu.

1960’larda sol olarak yükseklere kaldırdığımız bir bayrağın ne yazık ki aşağı düşmesine izin verdik. Biz zamanında sol derken, solculuk, sosyalizm derken en azından özgürlük ve demokrasi kadar eşitliği de ön plana çıkarırdık. Eşitliğe vurgu yapardık. Şimdi ne yazık ki pek çok sol, sol düşünen kendini solcu olarak tanımlayan pek çok kişi, işin eşitlik boyutunu bütünüyle bir kenara itip, salt demokrasi, demokratik hak ve özgürlükler, insan hakları gibi kavramlarla sınırlı bir solculuk anlayışına yönelmişlerdir. Bu son derece önemli bir şeydir. Ve bu batıda da böyledir. Sadece Türkiye’deki bazı solcuların yaptığı bir şey değildir. Sol bu eşitlik vurgusundan rücu edip işi sadece demokrasi, insan hakları v.s. alanlarına sıkıştırarak doğru mu etti yanlış mı etti sorusu çok ciddi bir biçimde tartışılmalı. İşler öyle bir noktaya geldi ki, ben olsam İsmail Cem’in yerinde, ben olsam Kemal Derviş’in yerinde, ben olsam Hüsamet’in Özkan’ın yerinde göğsümü gere gere “solum” derim. Niye derim? Çünkü bu ülkenin bir sürü avanak solcusu vardır. “Benim baş örtüsüyle ilgili sorunum yok” dediğim zaman, ben işte temsili demokrasinin tüm kuralları ile işlemlerini kabul ediyordum dediğim zaman, ben kısıtlamalardan yana değilim bunlara karşıym dediğim zaman, ben Avrupa’da ne kadar özgürlük varsa Türkiye’de de o kadar özgürlük istiyordum diye bağırıldığım zaman, beni nasıl olsa solcu olarak kabul edecek bir sürü avanak var. Benim IMF’ciliğimle, benim teslimiyetçiliğimle, benim sermayeye hizmet şevkimle uğraşan, bunları dert edinenler ise az. O zaman göğsümü gere gere solcuyum derim.

Arkadaşlar; benim en son söylediklerimden bir başka arkadaşın sorusuna yanıtın ip uçları da çıkabilir. Bundan sonra Türkiye’de eli yüzü düzgün, tabiri yerindeyse ciddi bir sol sosyalist hareketlenmenin elbette şansı vardır. Türkiye’de bugünkü tablo açısından halkın yönelimleri, tercihleri ve eğilimleri ne kadar bizim arzu etmediğimiz bir düzeyde olursa olsun buradan çıkış mümkündür. Evet bizleri krizlere alıştırarak yaşatmaya çalışıyorlar, ama bunun da bir sınırı vardır. Bundan sonra Türkiye’de sol hareketin, gerçek anlamda sosyalist hareketin rotasını iyi çizmesi gerekir. Bir takım teknik çözümlerden tutun da başka bir Türkiye projesine kadar geniş bir spektruma yayılan hedefler stratejiler, söylemler ve propagadif araçlarla yola çıkılması lazımdır. Ve burada özellikle eşitlik vurgusuna, yaşanan son krizlerin gerçekten göçerttiği, çökerttiği insanlara yönelik eşitlik, iş, istihdam, eğitim, sosyal haklara vurgu yapan bir söylemin Türkiye’de solun önünü açacağını düşünüyorum.

BÜLENT CENGİZ: Panelimiz burada sona eriyor. Ben öncelikle katılımcılara, konuşmacılara, teşekkür ediyorum. Ayrıca Ankara Tabip Odası Yönetim Kurulu’na, oda emekçilerine ve Halk Sağlığı Komisyonu üyelerine katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.